

Donley, J., Detrich, R., States, J., & Keyworth, R. (2021). *Principal Preparation*. Oakland, CA: The Wing Institute. <https://www.winginstitute.org/quality-leadership-in-service>

OECD. (2013). *Learning Standards, Teaching Standards and Standards for School Principals: A Comparative Study, OECD Education Working Papers, № 99*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5k3tstjqt90v-en>

ПРОФІЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ІТАЛІЇ

Олександр Малихін, д.пед.н.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Наталія Арістова, д.пед.н.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

На сьогодні Італія є однією з країн світу, котра вирізняється профільним підходом до організації освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти. Такий підхід надає змогу враховувати сучасні вимоги ринку праці, з одного боку, та здібності, потреби й інтереси учнів з іншого, що забезпечує ефективну підготовку учнів до вступу до закладів вищої освіти або до роботи в одній із галузей виробництва.

Мета дослідження – вивчити досвід реформування системи загальної середньої освіти Італії задля можливого розгляду альтернативних шляхів удосконалення профільної середньої освіти в Україні.

Аналіз нормативно-правової бази галузі освіти Італії показує, що італійська система загальної середньої освіти організована за принципами субсидіарності та автономії. Це означає, що незважаючи на те, що діяльність усіх закладів загальної середньої освіти (у тому числі й профільної середньої освіти) регулюється чинними положеннями національного законодавства, певна відповідальність за освіту розподілена між центральним урядом країни і регіональними органами управління освітою. Щодо автономії закладів загальної середньої освіти, вона здебільшого стосується дидактичного забезпечення освітнього процесу й удосконалення його організаційної складової. У межах своєї автономії заклади загальної

середньої освіти (у тому числі й профільної середньої освіти) мають право гнучко адаптувати час, відведений на викладання певних шкільних предметів; навчальні програми; форми організації, методи, прийоми і засоби навчання відповідно до конкретних освітніх потреб учнів. Заклади загальної середньої освіти також мають право надавати учням доступ до позашкільної освіти (European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2021).

Діяльність Міністерства освіти, університетів та наукових досліджень Італії щодо системи загальної середньої освіти спрямована на встановлення загальних освітніх цілей; специфічних освітніх цілей відповідно до індивідуально-психологічних й індивідуально-типологічних особливостей учнів; реалізацію державного стандарту загальної середньої освіти; упровадження стандартів, котрі пов'язані з якістю надання освітніх послуг; розроблення й упровадження загальних критеріїв оцінювання учнів різного шкільного віку; забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників (European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2021).

Відповідно до інформації, наданої на офіційній сторінці Європейської інформаційної мережі в галузі освіти «Eurydice», починаючи з 2000 року, система загальної середньої освіти Італії зазнала впливу декількох освітніх реформ, які й досі викликають широку дискусію як у країні, так і за її межами (European Commission, 2023).

Так, перша реформа, яка була запроваджена в 2000 році відповідно до Закону № 30 від 10 лютого 2000 року (Normattiva, 2000), не була успішною й була призупинена в липні 2001 року.

У березні 2003 року парламент Італії схвалив нову стратегію реформування системи загальної середньої освіти, яку випробували з вересня 2002 року в 250 школах по всій Італії. Нова шкільна реформа, яка була затверджена Законом № 53 від 28 березня 2003 року, включала наступні зміни, а саме: перегляд рівнів освіти для загальної середньої освіти, вік дітей для вступу до закладів дошкільної та початкової освіти, запровадження вивчення англійської мови та використання персональних комп'ютерів в освітньому процесі з першого класу, поєднання шкільного навчання з виробничою практикою (для дітей шкільного віку від 14 до 18 років), можливість обрати інший напрям професійно-технічної освіти без втрати попередніх років (для дітей старшого шкільного віку, які навчаються в закладах професійно-технічної освіти) тощо (Normattiva, 2003).

Відповідно до статі 2 Закону № 53 від 28 березня 2003 року система загальної середньої освіти Італії має два рівні (Normattiva, 2003). Перший рівень, який триває вісім років, охоплює 5 років початкової освіти і 3 роки середньої освіти першого ступеню. Закінчення першого рівня загальної середньої освіти (тобто закінчення середньої освіти першого ступеню) передбачає обов'язкове складення державного іспиту. Другий рівень загальної середньої освіти або рівень середньої освіти другого ступеню провадиться в наступних закладах освіти, а саме: заклади загальної середньої освіти (ліцеї) та заклади професійно-технічної освіти (технічні заклади освіти і професійно-технічні заклади освіти). За певних винятках навчання в закладах загальної середньої освіти (ліцеях) триває 5 років, а в закладах професійно-технічної освіти – 4 роки. П'ять років навчання в ліцеях поділяється на два цикли по два роки та заключний п'ятий рік (перший цикл – 1 і 2 класи, другий цикл – 3 і 4 класи, заключний 5 клас). Перші два роки середньої освіти другого ступеню (перший цикл) є обов'язковими для всіх учнів незалежно від обраного закладу освіти. Маємо також зазначити, що після завершення першого циклу другого рівня загальної середньої освіти (1 і 2 класи) учні мають право змінити освітній профіль.

Стаття 2 Закону № 53 від 28 березня 2003 року зазначає, що заклади загальної середньої освіти мають забезпечувати учням рівні можливості задля досягнення ними високого культурного рівня, а також сприяти розвитку компетентностей, необхідних для їхньої успішної інтеграції в життя суспільства та більш швидкої адаптації до ринку праці (Normattiva, 2003). Кожній дитині шкільного віку гарантується право на освіту та/або професійну підготовку протягом щонайменше дванадцяти років (або до досягнення нею вісімнадцятирічного віку). Також Закон № 53 від 28 березня 2003 року визначає типи ліцеїв, а саме: художнього, класичного, наукового-природничого, лінгвістичного, музично-хореографічного і гуманітарного профілів. Здобуття середньої освіти другого ступеня в профільному ліцеї передбачає складання державного іспиту, що є обов'язковою умовою для вступу до закладу вищої освіти (Normattiva, 2003).

У 2014–2020 роках в Італії реалізовувалася Національна програма практичної підготовки «Для школи: навички і освітнє середовище», яка була організована Проєктом ЄС. Зазначена програма була спрямована забезпечення рівного доступу здобувачів освіти до навчання й безпе-

первності освіти упродовж життя, покращення якості освіти й освітньої інфраструктури, встановлення зв'язку між закладами освіти та ринком праці тощо (Programma Operativo Nazionale, 2014).

Варто зазначити, що в липні 2015 року уряд Італії ухвалив реформу національної системи освіти «Хороша школа», спрямовану на зміни в управлінні освітою (надання більшої автономії закладам загальної середньої освіти), цифровізацію закладів освіти і розвитку цифрової компетентності учителів і учнів, удосконалення типових освітніх програм тощо. Головна мета реформи полягала, по-перше, у докорінній зміні італійської системи освіти шляхом вирішення застарілих проблем, котрі вважалися причиною низького рівня та якості надання освітніх послуг, а по-друге, у створенні сприятливих умов для більш ефективної адаптації молодого покоління до ринку праці шляхом формування і розвитку в них умінь і навичок, затребуваних роботодавцями. Гостра потреба в ефективній адаптації молодого покоління до ринку праці зумовила запровадження ініціативи щодо поєднання шкільного навчання з виробничою практикою. Мета цієї ініціативи полягала в організації обов'язкового навчання на робочому місці для учнів другого рівня загальної середньої освіти, а саме: 400 годин для учнів закладів професійно-технічної освіти і 200 годин для учнів ліцеїв (OECD, 2017). У межах реформи «Хороша школа» було також затверджено Національний план «Цифрова школа», реалізація якого передбачала вдосконалення цифрової компетентності вчителів і учнів, забезпечення закладів загальної середньої освіти інноваційною технологічною інфраструктурою та Інтернетом.

27 грудня 2023 року національний парламент Італії схвалив новий Закон № 206, спрямований на покращення, просування та захист продукції італійського виробництва. Така стратегія передбачає запровадження з 2024/2025 навчального року ще одного типу ліцею «Made in Italy» на додаток до існуючих шести типів ліцеїв. Мета запровадження ліцею «Made in Italy» полягає в озброєнні учнів знаннями, уміннями і навичками, необхідними для ефективного просування товарів італійського виробництва в усьому світі (Normattiva, 2024).

Отже, маємо зазначити, що нестандартний підхід до профілізації старшої школи, який враховує зміни пріоритетів національної економічної політики та сучасні потреби ринку праці, забезпечує ефективну підготовку учнів до вступу до закладів вищої освіти або до роботи в одній із галузей

виробництва. Вивчення досвіду реформування системи загальної середньої освіти Італії може стати підґрунтям для розгляду альтернативних шляхів удосконалення профільної середньої освіти в Україні.

Ключові слова: ліцеї, профільна середня освіта, реформування системи загальної середньої освіти Італії, система профільної середньої освіти Італії.

Література

- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2021). *Country Information for Italy – Legislation and Policy*. <https://www.european-agency.org/country-information/italy/legislation-and-policy>
- European Commission. (2023). *Eurydice. Italy*. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/italy/teaching-and-learning-general-upper-secondary-education>
- Normattiva. (2000). *LEGGE 10 febbraio 2000, n. 30*. <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2000-02-10;30>
- Normattiva. (2003). *LEGGE 28 marzo 2003, n. 53*. <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2003-03-08;53!vig=>
- Normattiva. (2024). *LEGGE 27 dicembre 2023, n. 206*. <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2023;206~art18>
- OECD. (2017). *Getting Skills Right: Italy [Datafile]*, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264278639-en>
- Programma Operativo Nazionale. (2014). *Per la Scuola competenze e ambienti per l'apprendimento [Datafile]*. https://www.istruzione.it/allegati/2014/PON_14-20.pdf